

Ruben Willaert
restauratie & archeologie
decoratie

GEEFT HET VERLEDEN EEN TOEKOMST

Woeker (Oudenaarde, Oost-Vlaanderen)

Projectcode: 2018K185
November 2018 – Februari 2019

ARCHEOLOGIENOTA
BUREAUONDERZOEK (FASE 0)
DEEL 1: RESULTATEN VAN HET BUREAUONDERZOEK

Colofon

Ruben Willaert bvba
Ten Briele 14 bus 15
8200 Sint-Michiels-Brugge

Auteurs: Aaron Willaert

Het eventuele nummer van het wettelijk depot of het buitenlandse equivalent hiervan: /
De naam en het erkenningsnummer van de erkende archeoloog:
Ruben Willaert, OE/ERK/Archeoloog/2015/00069

© Ruben Willaert bvba, Sint-Michiels-Brugge, 2019

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Ruben Willaert bvba.

Ruben Willaert bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

INHOUDSTAFEL

1	Resultaten van het bureauonderzoek	7
1.1	Administratieve gegevens	7
1.2	Onderzoeksoopdracht.....	9
1.2.1	Doelstelling.....	9
1.2.2	Onderzoeksvragen	9
1.2.3	Juridische context	9
1.2.4	Randvoorwaarden	9
1.2.5	Archeologische voorkennis van het terrein	10
1.3	Werkwijze en strategie	11
1.3.1	Methode	11
1.3.2	Fysisch geografische situatie	11
1.3.3	Historische context en bekende archeologie.....	11
1.3.4	Archeologische indicatoren	11
1.3.5	Verstoringshistoriek.....	12
1.3.6	Introductie tot het projectgebied.....	13
1.3.6.1	Ruimtelijke situering.....	13
1.3.6.2	Geplande werken.....	14
1.4	Assessmentrapport.....	15
1.4.1	Fysisch geografische en geologische situatie	16
1.4.1.1	Landschappelijke situering	16
1.4.1.2	Tertiaire lithostratigrafie	20
1.4.1.3	Quartaire lithostratigrafie	22
1.4.1.4	Bodemvormingsprocessen	23
1.4.2	Historische en archeologische voorkennis.....	24
1.4.2.1	Historische context en bekende archeologische vindplaatsen	24
1.4.2.2	Archeologische indicatoren en cartografische bronnen	27
1.4.2.3	Overzicht van de gekende archeologische waarden	32
1.4.2.4	Huidige gebruik en verstoringen.....	35
1.5	Synthese	38
2	Bibliografie.....	39

FIGURENLIJST

Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart (Bron: Geopunt).....	8
Figuur 2: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van België (Bron: Geopunt). 8	
Figuur 3: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2017 (Bron: Geopunt).	13
Figuur 4: Niveau -1 (bron: opdrachtgever).	14
Figuur 5: Projectgebied weergegeven op de Traditionele Landschappenkaart (Bron: Geopunt).	16
Figuur 6: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).	17
Figuur 7: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de waterlopen (Bron: Geopunt).	18
Figuur 8: Projectgebied, weergegeven op het DHMV (Bron: Geopunt).	18
Figuur 9: Hoogteverloop, NW-ZO (Bron: Geopunt).	19
Figuur 10: Projectgebied weergegeven op de Tertiair Geologische Kaart (Bron: Geopunt). ..	21
Figuur 11: Projectgebied weergegeven op de Quartair Geologische Kaart (Bron: Geopunt). ..	22
Figuur 12: Projectgebied weergegeven op de Bodemkaart (Bron: Geopunt).	23
Figuur 13: Algemene situeringskaart van Oudenaarde naar Van Deventer, 16de eeuw , projectgebied bij benadering aangeduid met rode contour. (Bron: Callebout, D., De Groote, K. & Ameels, V., 2012, p.22.)	25
Figuur 14: Projectgebied weergegeven op de Deventerkaart, ca. 1560 (Bron: Geopunt).	27
Figuur 15: Projectgebied weergegeven op de Sanderuskaart, ca. 1640 (Bron: Universiteitsbibliotheek Gent).	28
Figuur 16: Projectgebied bij benadering weergegeven op de maquette van Nézet, 1748-1752 (bron: web.archive.org/web/le-petit-bruges.be/maquette_nezot.html)	28
Figuur 17: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt).....	29
Figuur 18: Projectgebied weergegeven op de Atlas der Buurtwegen, ca. 1840 (Bron: Geopunt).	29
Figuur 19: Projectgebied weergegeven op de Poppkaart, 1842-1879 (Bron: Geopunt).....	30
Figuur 20: Topografische kaart van 1884 (Bron: Cartesius).	30
Figuur 21: Topografische kaart van 1910 (Bron: Cartesius).	31
Figuur 22: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2017 met aanduiding van de CAI-polygonen (Bron: Geopunt).....	32

Figuur 23: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1971 (Bron: Geopunt).....	35
Figuur 24: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1979-1990 (Bron: Geopunt).....	36
Figuur 25: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2000-2003 (Bron: Geopunt).....	36
Figuur 26: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2008-2011 (Bron: Geopunt).....	37
Figuur 27: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2017 (Bron: Geopunt).....	37

TABELLENLIJST

Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.....	7
---	---

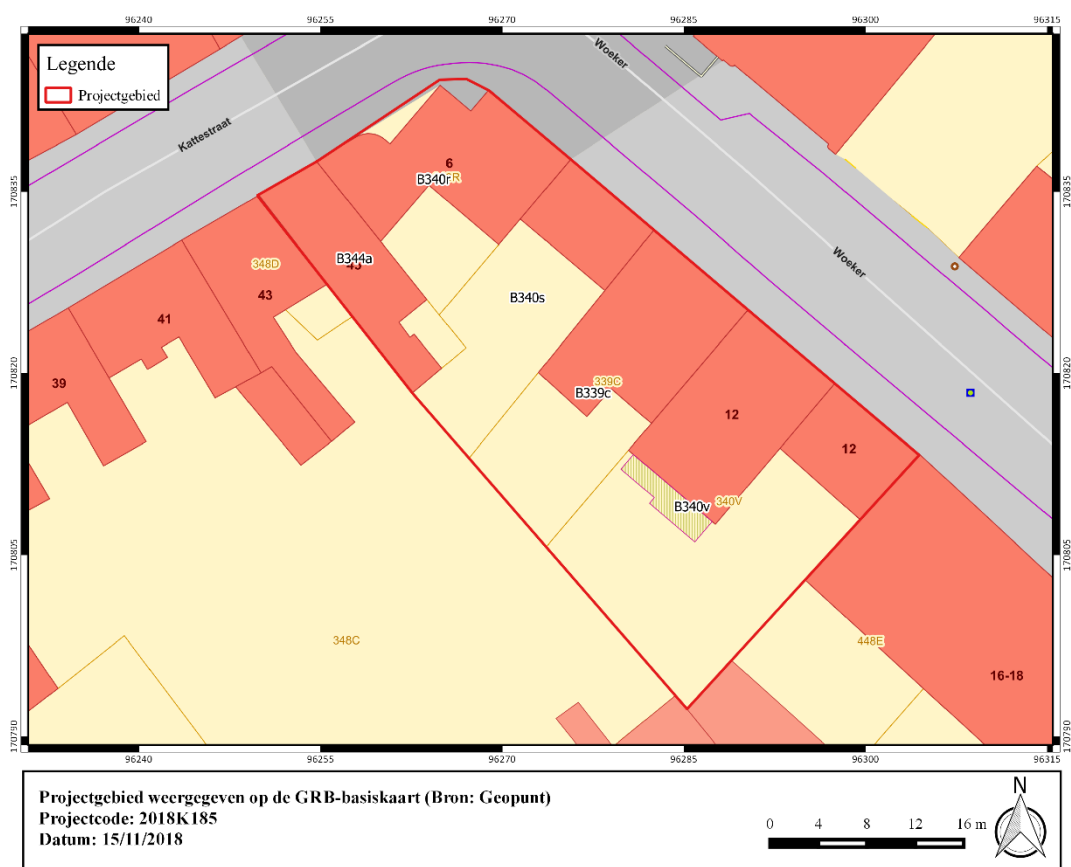
1 Resultaten van het bureauonderzoek

1.1 Administratieve gegevens

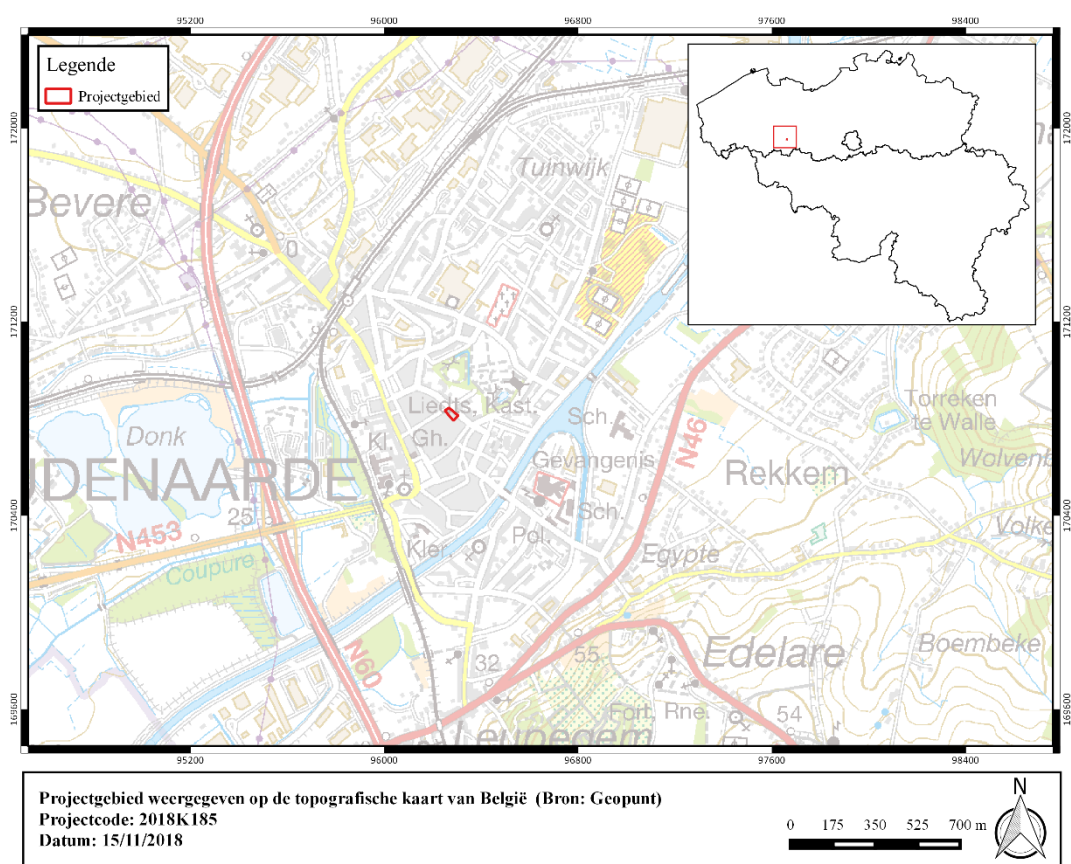
Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.

a) De locatie van het vooronderzoek met vermelding van:	Provincie	Oost-Vlaanderen
	Gemeente	Oudenaarde
	Deelgemeente	/
	Postcode	9700
	Adres	Woeker 6 9700 Oudenaarde
	Toponiem	Woeker
	Bounding box (Lambertcoördinaten)	X _{min} = 96230 Y _{min} = 170789 X _{max} = 96315 Y _{max} = 170848
b) Het kadasterperceel met vermelding van gemeente, afdeling, sectie, perceelsnummer of -nummers en kaartje	Oudenaarde, Afdeling 1, Sectie B, nr's: 344a, 340r, 340s, 339c, 340v Figuur 1	
c) Een topografische kaart van het onderzochte gebied waarvan de schaal afgestemd is op de grootte van het projectgebied	Figuur 2	
d) Alle betrokken actoren en specialisten	Clara Thys (archeoloog) Aaron Willaert (historicus)	
e) Personen buiten het project die geraadpleegd of betrokken werden voor algemene wetenschappelijke advisering	/	

Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart (Bron: Geopunt).

Figuur 2: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van België (Bron: Geopunt).

1.2 Onderzoeksopdracht

1.2.1 Doelstelling

Het archeologisch vooronderzoek betracht altijd eerst door raadpleging van gekende en ontsloten informatiebronnen tijdens een bureauonderzoek eventueel aanwezig archeologisch erfgoed binnen het onderzoeksgebied te inventariseren, waarderen en veiligstellen.

1.2.2 Onderzoeksvragen

Voor het bureauonderzoek zijn volgende onderzoeksvragen te formuleren:

- Hoe is de aardkundige opbouw van het onderzoeksgebied?
- Welke processen van bodemvorming zijn bekend?
- Welke geomorfologische processen zijn te bekend?
- Welke aardkundige eenheden zijn archeologisch relevant en wat is hun diepteligging?
- Zijn er archeologische resten bekend binnen de grenzen van het plangebied? Welke is de aard en ouderdom van bekende archeologische resten?
- Welke is de conserveringsgraad en gaafheid van bekende archeologische resten?
- Wat is de invloed van de toekomstige inrichting op eventueel aanwezige archeologische resten?

1.2.3 Juridische context

Het onderzoeksterrein situeert zich volgens het gewestplan in een woongebied met culturele, historische en/of esthetische waarde. Het plangebied is gelegen binnen de vastgestelde archeologische zone '*historische stadskern van Oudenaarde*'. Het projectgebied situeert zich noch binnen een archeologische site, noch binnen een zone waar geen archeologie te verwachten valt. Deze archeologienota wordt opgemaakt naar aanleiding van een geplande stedenbouwkundige vergunningsaanvraag waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 100 m² of meer beslaat en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 300 m² of meer bedraagt.

De oppervlakte van het plangebied in kwestie bedraagt 1264 m²; vandaar is men verplicht een bekrachtigde archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag.

1.2.4 Randvoorwaarden

Voor het bureauonderzoek worden enkel toegankelijke en beschikbare bronnen gebruikt.

Een archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem is momenteel onmogelijk voorafgaand aan het aanvragen van de stedenbouwkundige vergunning. Het plangebied is op heden integraal bebouwd. Deze bebouwing dient eerst verwijderd te worden.

Daarom wordt geopteerd voor de uitzonderingsprocedure waarbij een nota wordt aangeleverd op basis van een bureauonderzoek. In dit bureauonderzoek wordt nagegaan of er op het projectgebied een uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem noodzakelijk is en of (gedeeltelijke) vrijgave mogelijk is.

1.2.5 Archeologische voorkennis van het terrein

Binnen de grenzen van projectgebied Woeker 6 Oudenaarde werd in het verleden geen archeologisch onderzoek uitgevoerd.

In de omgeving zijn wel enkele archeologische vindplaatsen gekend (cfr. infra).

1.3 Werkwijze en strategie

1.3.1 Methode

In de praktijk resulteert het bureauonderzoek in een inschatting van het archeologisch potentieel van een onderzoeksgebied. Het archeologisch potentieel drukt een verwachting uit ten aanzien van voorkomen, aard, gaafheid en conservering van de archeologische resten in de ondergrond van de planlocatie. Het archeologisch potentieel is gebaseerd op vier variabelen: fysisch-geografische situatie, bekende archeologische vindplaatsen, archeologische indicatoren en verstoringshistoriek.

Pas na de vaststelling van het archeologisch potentieel kunnen onderbouwde inschattingen worden gemaakt over de planeffecten op eventueel archeologisch erfgoed.

1.3.2 Fysisch geografische situatie

Geologische, geomorfologische en bodemkundige data informeren over de genese van het landschap in het plangebied, de bodemopbouw en de ligging en de stratigrafische positie van sedimenten waarin archeologische fenomenen kunnen voorkomen. Een aantal (prehistorische) vindplaatstypen kunnen bovendien uitgesproken gekoppeld worden aan specifiek aanwijsbare landschapsvormen.

De aardkundige data laten ook toe om een verwachting te formuleren ten aanzien van de verschijningsvorm, d.i. de conserveringsgraad en gaafheid van het archeologische erfgoed.

Volgende informatiebronnen werden geconsulteerd t.b.v. een eerste aardkundige analyse:

- Tertiair en Quartair geologische kaart van Vlaanderen
- Toelichting bij de Quartair geologische kaart van Vlaanderen
- Bodemkaart van Vlaanderen
- Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen
- Hydrografische kaart van Vlaanderen
- Bodemerosie kaart

1.3.3 Historische context en bekende archeologie

Beschikbare historische en toponymische kennis over woonplaatsen (buurtschap, gehucht, dorp, stad) in en nabij het onderzoeksgebied kan een zinvol kader bieden om de betekenis van bekende archeologische vindplaatsen te evalueren.

Om een overzicht te krijgen van de bekende archeologische vindplaatsen binnen het onderzoeksgebied werd de Centrale Archeologische Inventaris van Agentschap Onroerend Erfgoed¹ geraadpleegd en is lokaal geïnformeerd naar recent onderzoek.

1.3.4 Archeologische indicatoren

Archeologische indicatoren omvatten diverse datacategorieën zoals resultaten van non-intrusieve archeologische prospectietechnieken (bijvoorbeeld vondstmeldingen van metaaldetectie), toevallige vondsten bij niet-archeologische graafwerken, maar vooral ook historisch-cartografische, iconografische data en fotocollecties. Ze vormen fysiek aanwijsbare

¹ <https://cai.onroerenderfgoed.be/>

fenomenen die een aanwijzing kunnen zijn voor de aanwezigheid, ter plaatse of in de nabijheid, van archeologische sites.

Archeologische indicatoren zijn gezocht in de Centrale Archeologische Inventaris van het Agentschap Onroerend Erfgoed en in ontsloten cartografische bronnen zoals:

- Deventerkaart, ca. 1560
- Sanderuskaart, 1640
- Maquette van Nézot, 1748-1752
- Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden, opgenomen op initiatief van de graaf de Ferraris, 1771-1777
- Atlas der Buurtwegen uit ca. 1840
- Kadasterkaart van Philippe-Christian Popp, 1842-1879
- Topografische kaart van 1884
- Topografische kaart van 1910

1.3.5 Verstoringshistoriek

De verstoringsgraad van het onderzoeksgebied bepaalt in belangrijke mate de te verwachten gaafheid en bewaringsgraad van eventueel aanwezig archeologische bodemarchief. Om een correcte inschatting van de verstoring van de bodem te kunnen maken kunnen allerhande bronnen van pas komen. Zo kan mondelinge informatie van vroegere gebruikers of bewoners, beschikbare plannen van (verdwenen) constructies, verslagen van bodemonderzoeken en saneringen of informatie over delfstoffenwinning relevante informatie bieden.

Aanvullende informatie over recent historisch landgebruik is afkomstig van geraadpleegde luchtopnames vanaf 1971.²

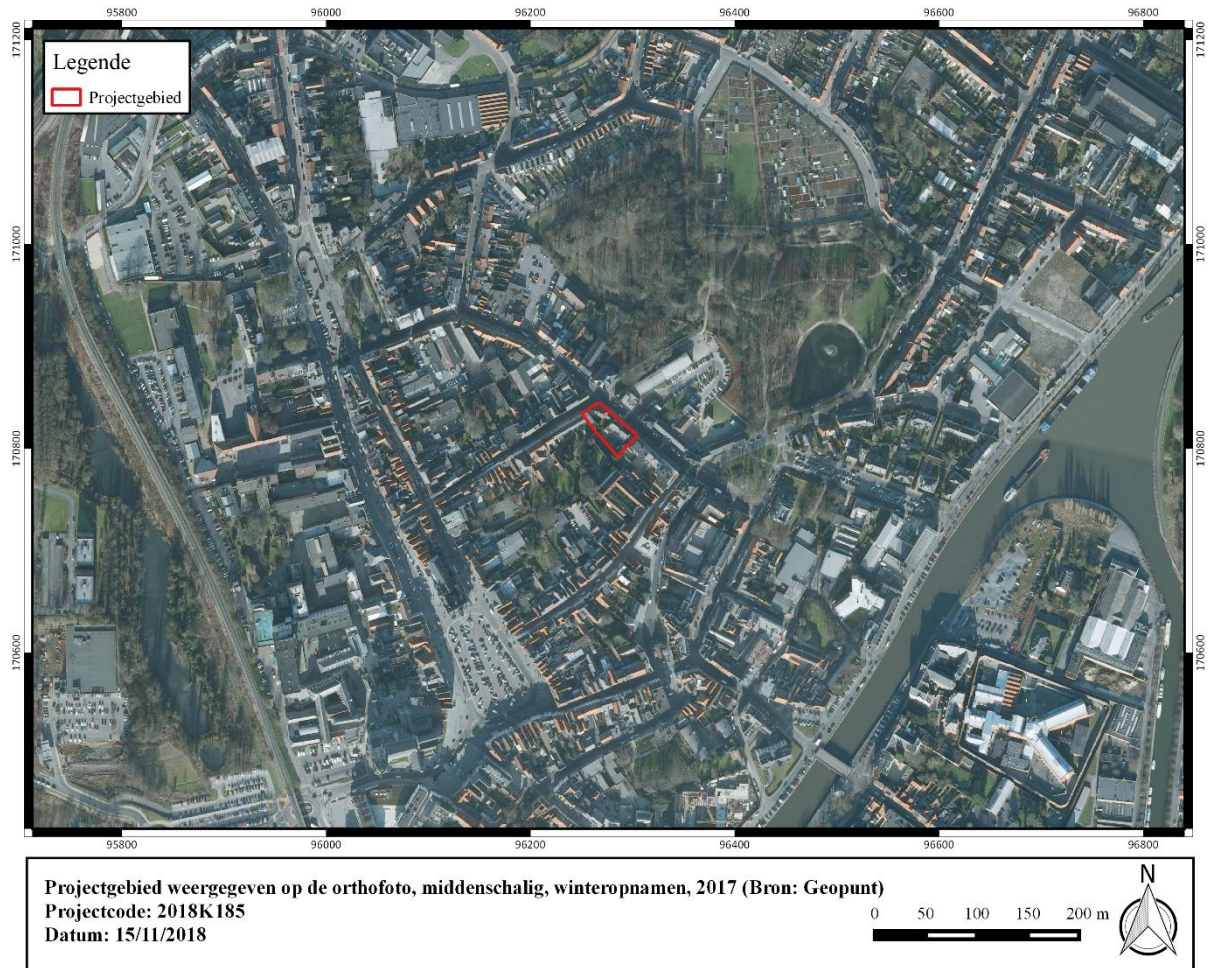
² <http://www.geopunt.be/>

1.3.6 Introductie tot het projectgebied

1.3.6.1 Ruimtelijke situering

Het onderzoeksterrein is gelegen in Oudenaarde, in de provincie Oost-Vlaanderen. Het plangebied is gelegen op de hoek van de Kattestraat en Woeker en omvat de woningen Woeker 6-12 en Kattestraat 45. De stadskern van Oudenaarde (Markt) situeert zich ca. 300 meter ten zuidwesten.

Figuur 3: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2017 (Bron: Geopunt).

1.3.6.2 Geplande werken

1.3.6.2.1 Bestaande toestand

De totale oppervlakte van het plangebied bedraagt 1264 m².

Thans is ca. 770 m² van het terrein bebouwd. De contour van deze bebouwing komt niet overeen met deze weergegeven op de topografische kaart van 1910, wat impliceert dat de bebouwing allicht dateert uit de 20^e eeuw. De huidige aaneengesloten huizenrij situeert zich langsheen de straatzijden van de Kattestraat en Woeker. Aansluitend bij de bebouwing zijn een aantal verharde achterkoertjes waar te nemen. Het overige deel van het terrein wordt ingenomen door stadstuinen met verspreide vegetatie in de vorm van gras, struiken en bomen.

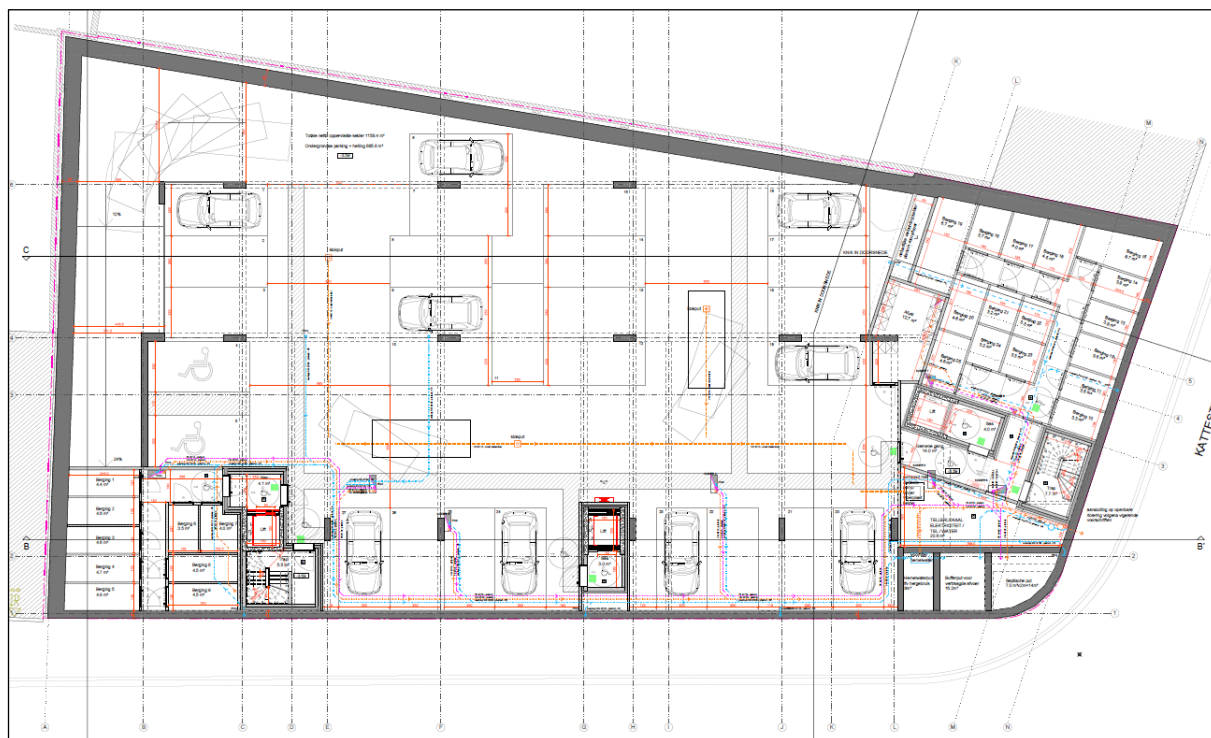
Noch kelderplannen van de huidige toestand, noch info hieromtrent waren beschikbaar.

1.3.6.2.2 Ontworpen toestand

De opdrachtgever plant de realisatie van een nieuwbouwproject te Woeker 6-12 en Kattestraat 45 in Oudenaarde. De bestaande bebouwing wordt hiertoe integraal gesloopt.

Na de sloop van de bebouwing en het bouwrijp maken van het terrein gaat de initiatiefnemer over tot de inrichting van een appartementsgebouw met ondergrondse parkeergarage.

Het plangebied zal integraal worden onderkelderd tot een diepte van 3,35 m onder het maaiveld (exclusief vloerplaat). Binnen deze onderkeldering voorziet de opdrachtgever naast de realisatie van een ruim aantal parkeergelegenheden de inrichting van twee berguimtes.

Figuur 4: Niveau -1 (bron: opdrachtgever).

1.4 Assessmentrapport

Het assessmentrapport omvat alle relevante gegevens die over het projectgebied verzameld kunnen worden uit toegankelijke literatuur en kaartmateriaal, die bijdragen tot het gefundeerd inschatten van het archeologisch potentieel van het plangebied. Om dit laatste te bereiken worden de verzamelde gegevens met elkaar vergeleken, geconfronteerd en samengelegd. Dit rapport heeft als doel het plangebied binnen zijn archeologisch en landschappelijk kader te plaatsen, rekening houdend met de geplande bodemingrepen. De studie maakt gebruik van verschillende datasets, waarbij het uitgangspunt steeds het ontwerpplan van de toekomstige bodemingrepen is. Dit ontwerpplan wordt telkens geprojecteerd op de geologische, bodemkundige en historische kaarten. Alle kaartmateriaal werd vervaardigd met behulp van QGIS, een geografisch informatiesysteem.

Op basis van deze assessment van het projectgebied kan een gegronde argumentatie opgesteld worden over de noodzaak en het nut van al dan niet verder te nemen archeologische maatregelen, die uiteengezet worden in deel 2: het programma van maatregelen.

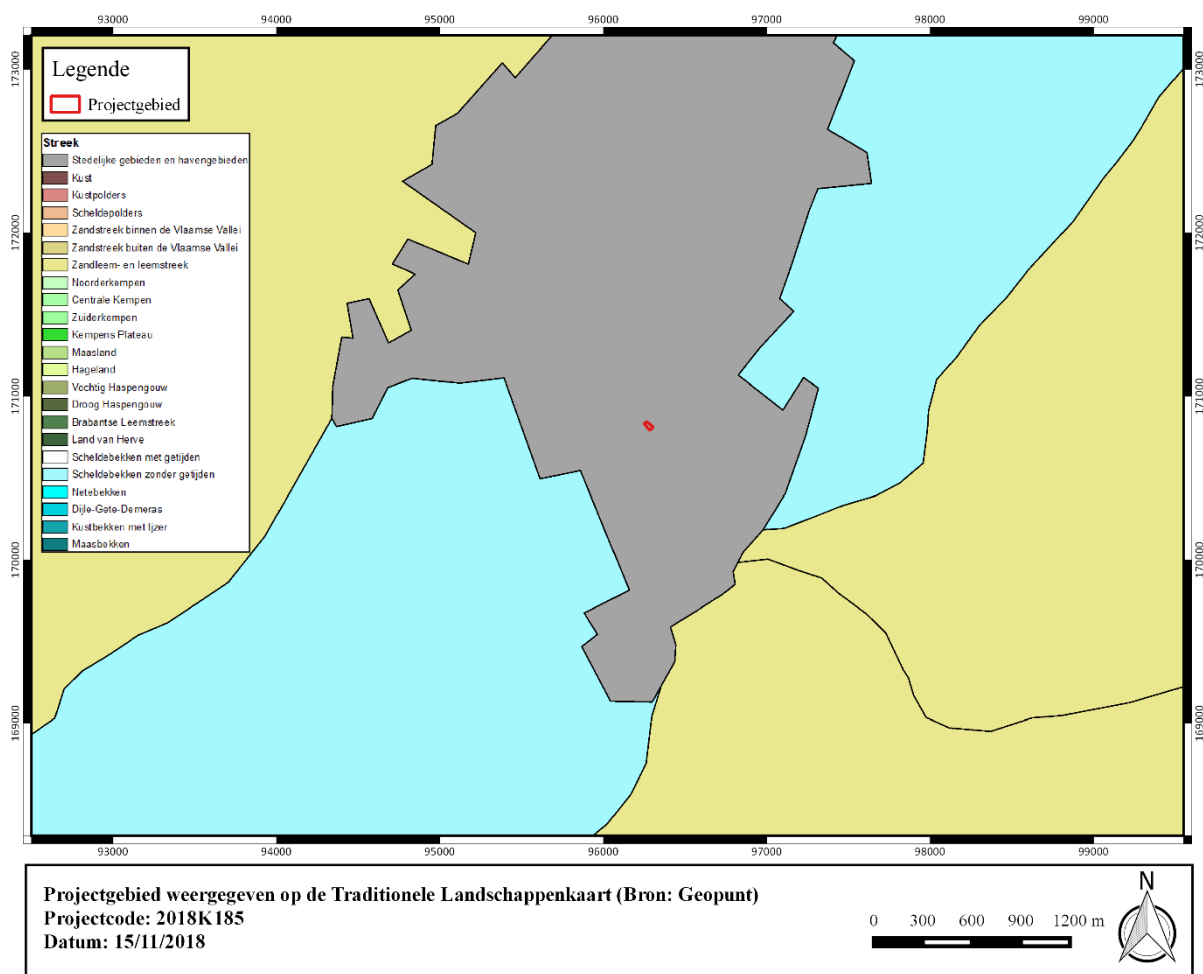
1.4.1 Fysisch geografische en geologische situatie

1.4.1.1 Landschappelijke situering

Het onderzoeksterrein is gelegen in stedelijke gebieden en havengebieden.

Het plangebied is gelegen in de vallei van de Schelde, een brede alluviale vlakte met een hoogteligging tussen ca. 12.0 – 14.5 m TAW. Ten zuiden van de vallei beginnen de Vlaamse Ardennen. Ten noorden situeert zich een golvend landschap dat zich uitstrekt van Kruishoutem tot Moeskroen.

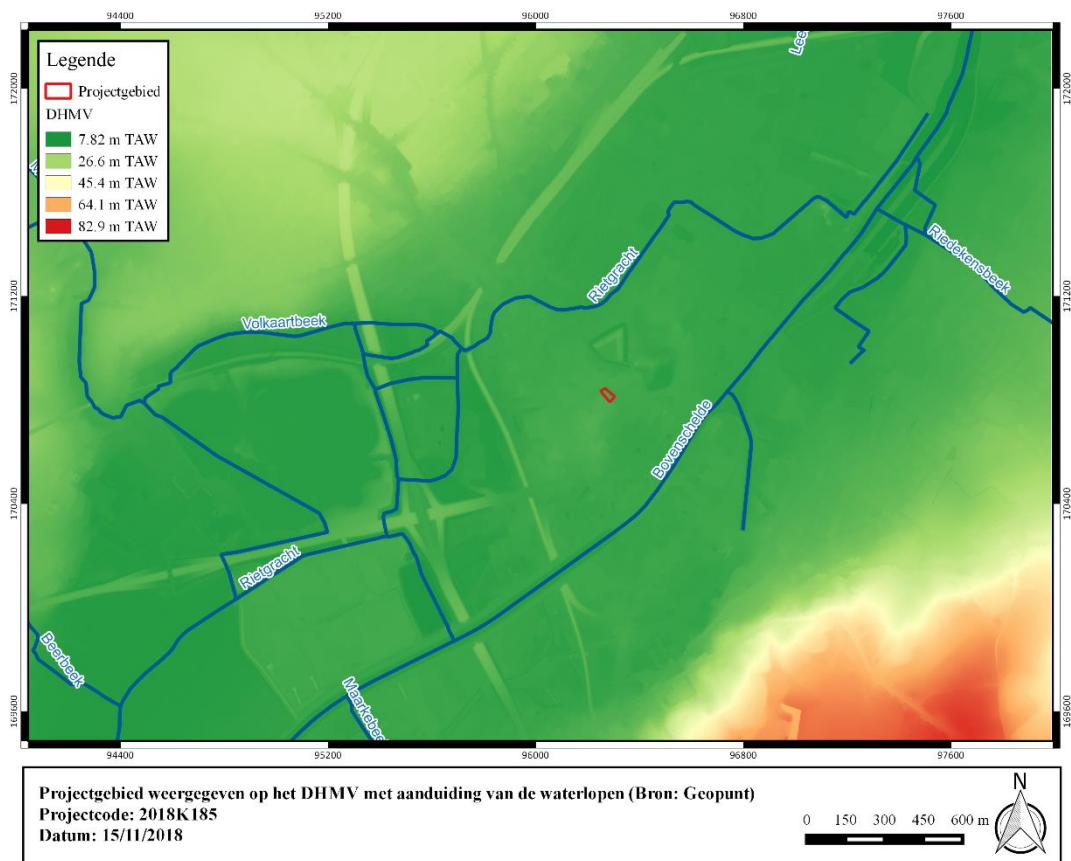
Het plangebied zelf is gelegen op een hoogte van 13.0 – 13.4 m TAW en kent een relatief vlak verloop. Hydrografisch situeert het terrein zich in het Boven-Scheldebekken, deelbekken Scheldeheuveld.

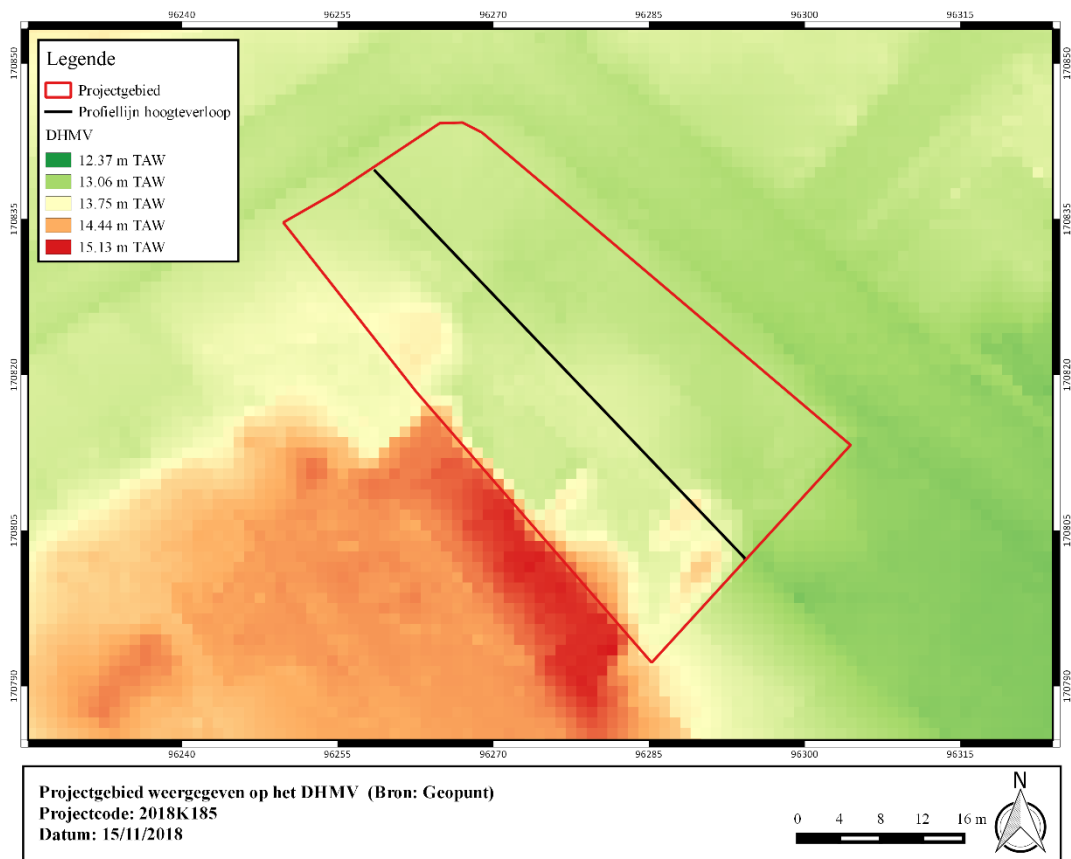
Figuur 5: Projectgebied weergegeven op de Traditionele Landschappenkaart (Bron: Geopunt).

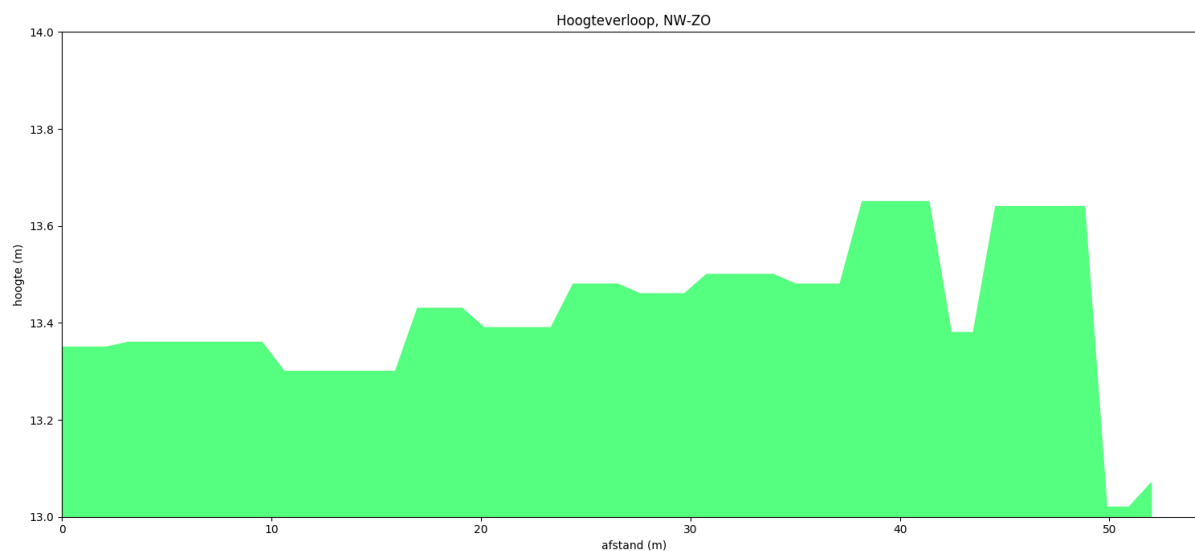
Figuur 6: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).

Figuur 7: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de waterlopen (Bron: Geopunt).

Figuur 8: Projectgebied, weergegeven op het DHMV (Bron: Geopunt).

Figuur 9: Hoogteverloop, NW-ZO (Bron: Geopunt).

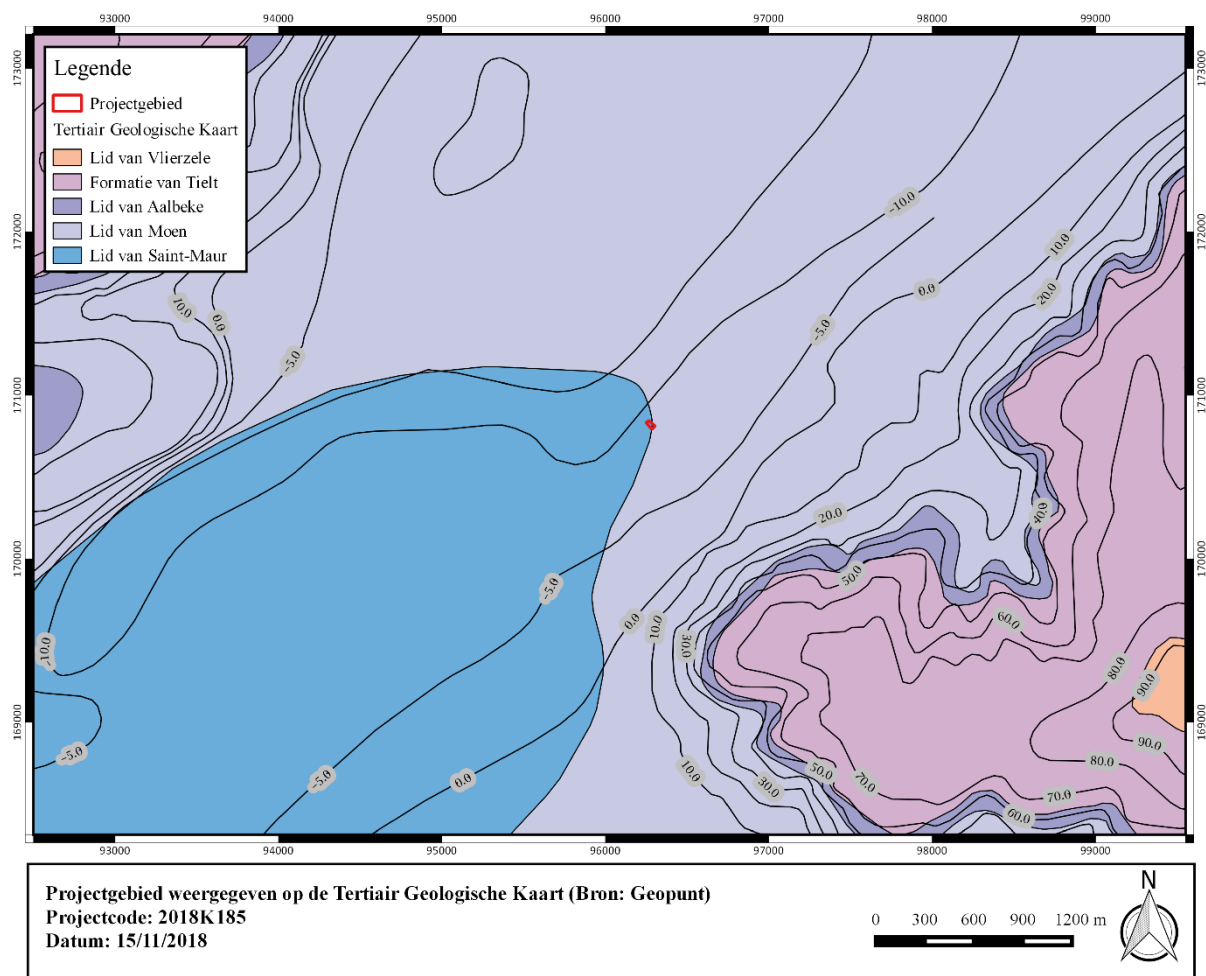
1.4.1.2 Tertiaire lithostratigrafie

Het projectgebied is gelegen in het **Lid van Moen** (Formatie van Kortrijk). Deze formatie bestaat hoofdzakelijk uit mariene kleiige sedimenten, die weinig macrofossielen bevatten en is de eerste afgezette formatie van het Vroeg-Eoceen (54,8 Ma – 49,0 Ma). Over het algemeen worden de afzettingen siltiger of zandiger (ondieper afzettingsmilieu) naar het zuidoosten toe en homogeen kleiiger naar het noorden en noordoosten toe (dieper afzettingsmilieu). De Formatie van Kortrijk wordt ingedeeld in vier leden; van onder naar boven: het Lid van Mont-Héribu, het Lid van Saint-Maur, het Lid van Moen en het Lid van Aalbeke. Het Lid van Mont-Héribu rust op de Groep van Landen.

Het **Lid van Moen** is afgezet tijdens een periode van zeespiegelschommelingen, wat resulteerde in een heterogeen sedimentpakket. Het is een grijze kleiige silt, waartussen intercalaties voorkomen van zand met grof glauconiet of gebroken schelpresten. Deze grove lagen zijn vermoedelijk afgezet tijdens stormperiodes (tempestieten). Naar het noorden en noordoosten toe gaat deze eenheid over naar een meer homogene kleiigere afzetting.

Het projectgebied is tevens gelegen in het **Lid van Saint-Maur** (Formatie van Kortrijk). Deze formatie bestaat hoofdzakelijk uit mariene kleiige sedimenten, die weinig macrofossielen bevatten en is de eerste afgezette formatie van het Vroeg-Eoceen (54,8 Ma – 49,0 Ma). Over het algemeen worden de afzettingen siltiger of zandiger (ondieper afzettingsmilieu) naar het zuidoosten toe en homogeen kleiiger naar het noorden en noordoosten toe (dieper afzettingsmilieu). De Formatie van Kortrijk wordt ingedeeld in vier leden; van onder naar boven: het Lid van Mont-Héribu, het Lid van Saint-Maur, het Lid van Moen en het Lid van Aalbeke. Het Lid van Mont-Héribu rust op de Groep van Landen.

Het Lid van **Sain-Maur** is een grijze homogene afzetting van fjnsiltige klei met intercalaties van grof siltige klei of van kleiige fijne silt. Het is afgezet in een rustig open-shelf milieu en wordt vaak uitgebaat voor de vervaardiging van bakstenen."

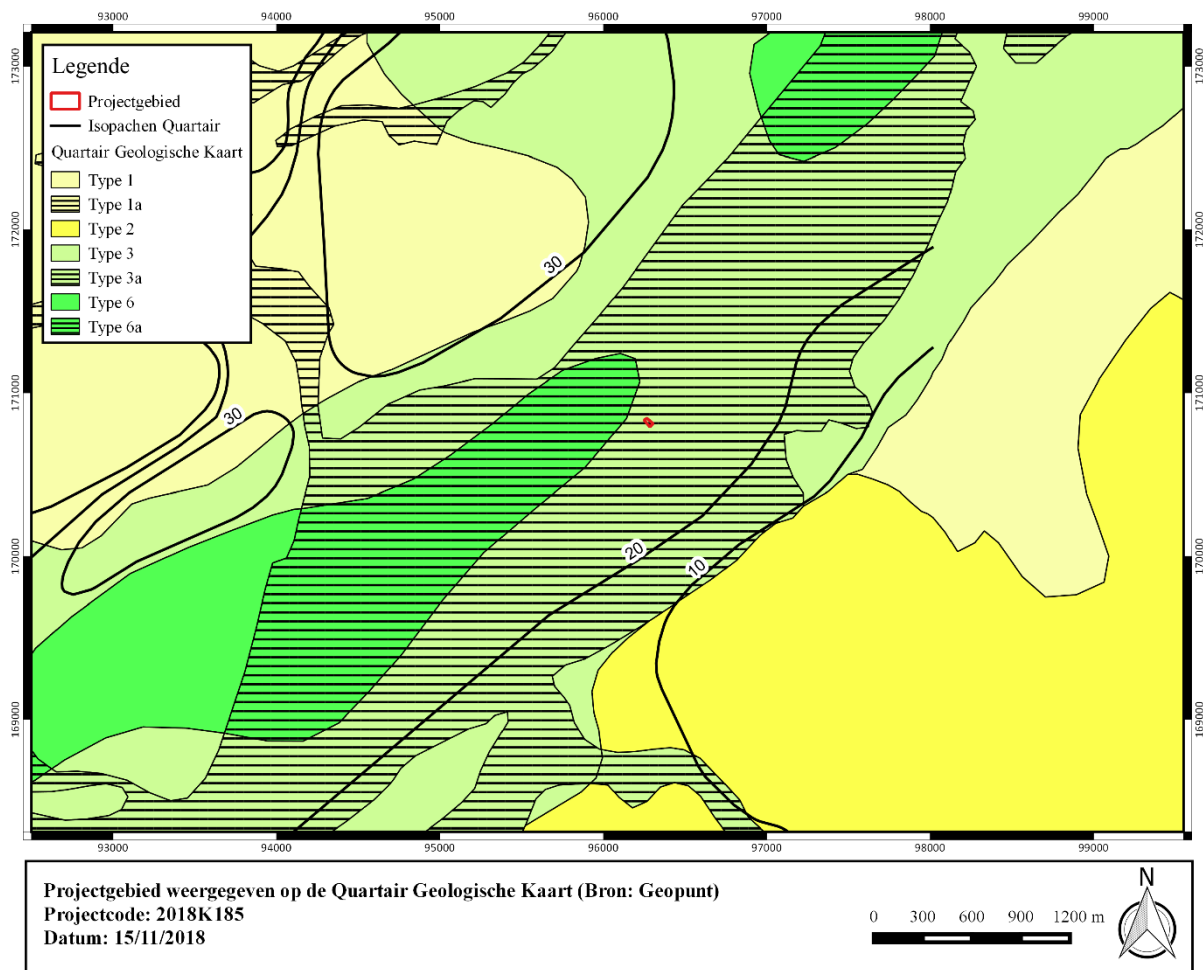

Figuur 10: Projectgebied weergegeven op de Tertiair Geologische Kaart (Bron: Geopunt).

1.4.1.3 Quartaire lithostratigrafie

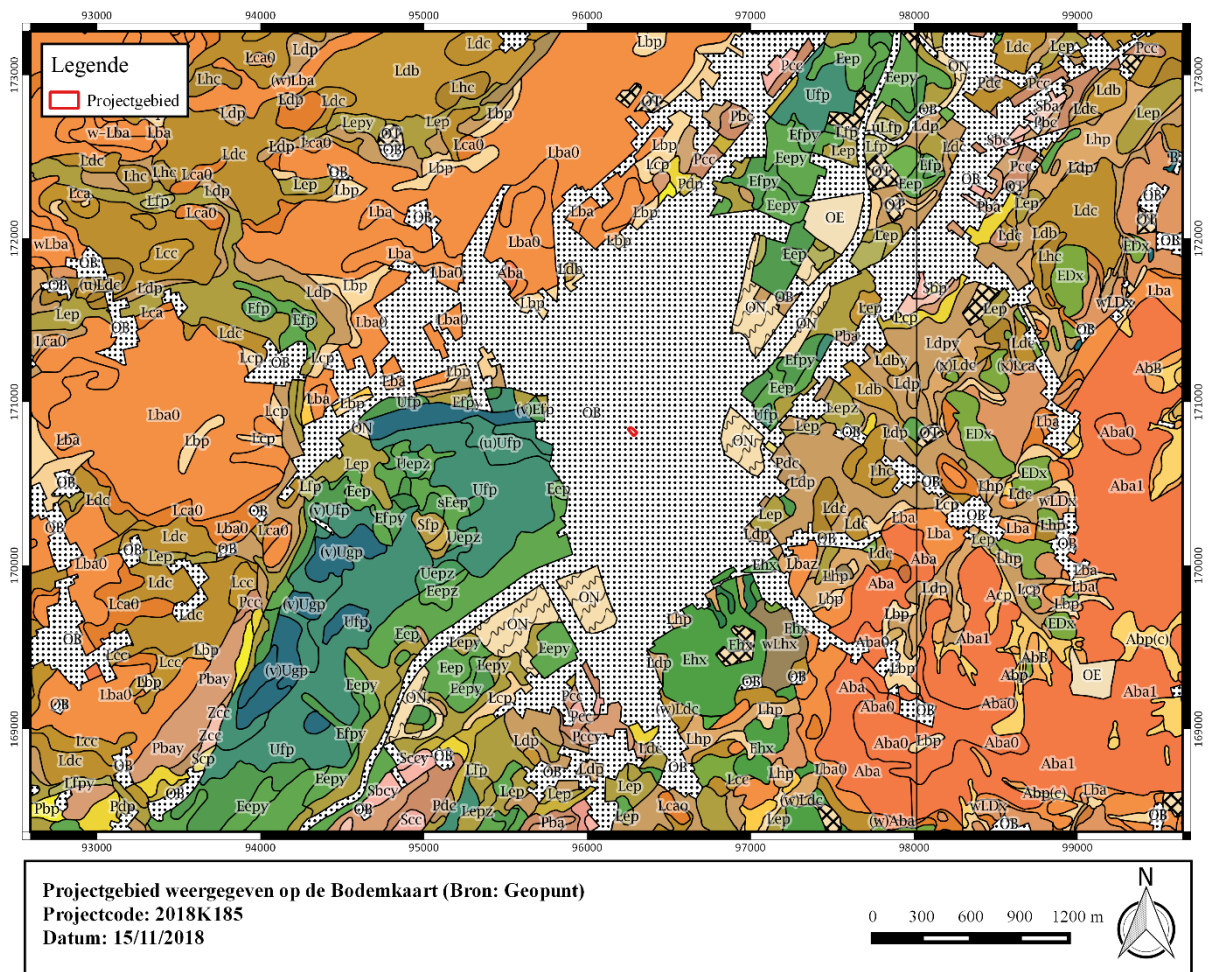
Het projectgebied is gelegen in het Quartair Type 3a. Het bestaat uit een basis van fluviatiele afzettingen van het Weichseliaan gevolgd door een eolische afzetting van het Weichseliaan tot mogelijk Vroeg-Holoceen. Binnen deze afzetting kunnen mogelijks hellingsafzettingen van het Quartair voorkomen. Lokaal kan deze eolische afzetting afwezig zijn. De top bestaat uit een fluviatiele afzetting (organochemisch en perimarien inclusief) van het Holoceen en mogelijk Tardiglaciaal.

Figuur 11: Projectgebied weergegeven op de Quartair Geologische Kaart (Bron: Geopunt).

1.4.1.4 Bodenvormingsprocessen

Het bodemtype **OB** is een kunstmatig bodemtype waarbij de natuurlijke bodem sterk verstoord kan zijn door de aanwezige verharding of bebouwing. Hierdoor is het niet altijd mogelijk de natuurlijke bodem te herkennen.

Figuur 12: Projectgebied weergegeven op de Bodemkaart (Bron: Geopunt).

1.4.2 Historische en archeologische voorkennis

1.4.2.1 Historische context en bekende archeologische vindplaatsen

Historische stadsontwikkeling van Oudenaarde

De hiernavolgende historische beschrijving is gebaseerd op de studie ‘*Callebout, D., De Groote, K. & Ameels, V. 2012: Het ontstaan van de stad: een moeizaam verhaal. In: TRIO P., CASTELAIN R., VAN KERKHOVEN G. & DE SMET M. (red.), Tijd voor Oudenaarde, Museum Oudenaarde en de Vlaamse Ardennen, Oudenaarde, 17-32.*’

Hoofdrolspeleers betreffende de vroegmiddeleeuwse stadsontwikkeling van Oudenaarde zijn de Schelde en twee domeinen die op beide oevers als opposanten tegenover elkaar geplaatst waren. Aan de linkeroever het Karolingische koningshof van Petegem en langs de rechteroever het Ottoonse makrgrafelijk centrum van Ename. Na het Vedrag van Verdun (843) kreeg de Schelde plots een politieke betekenis en vormde de stroom de grens tussen de bisdommen Kamerijk op de rechteroever en Noyon-Doornik op de linkeroevers en scheidde tevens West en Midden-Francia.

Op de linkeroever van de Schelde ontwikkelde zich tijdens de vroege middeleeuwen een domein dat rechtstreeks bezit was van Karel de Kale, namelijk Villa Pettinghem. Dit domein spreidde zich uit over het huidige Petegem, Oudenaarde en Eine. Het domein werd bestuurd vanuit een centraal hof in Petegem. In 1976 werd op de plaats die in Petegem bekendstaat als ‘het Oud Kasteel’ een Karolingisch koningshof opgegraven. Vanaf de 11de eeuw kam het bestuur in handen van de heren van Peteghem.

Ook aan de rechteroever van de Schelde lag een vroegmiddeleeuws domein, namelijk de Villa Iham, dat het gebied van het huidige Ename en Nederename omvatte.

Ename kon zich op korte termijn sterk ontwikkelen door o.a. de sterke stijging van de landbouwproductie in de 10de-11de eeuw. Door de stijgende productie kwam er een voedseloverschot waardoor bepaalde landbouwers zich konden toespitsen op meer gedifferentieerde activiteiten. Ook aan de westzijde van de Schelde zouden zich in deze periode de eerste marktgerichte activiteiten ontplooiën. De plaats waar dit commercieel gebeuren georganiseerd zou worden was vanzelfsprekend van primordiaal belang. Er werd geopteerd voor een plaats buiten de vruchtbare zandleemgronden van het domein die niet voor landbouw in aanmerking kwam. Het betrof een verheven terrein dat tot de buitenbocht van de Schelde reikte, en waarvan de hoogte boven het alluvium bewoning toeliet. De aansluiting met de Schelde was van prioritair belang voor het transport van goederen en het innen van tolheffingen. De naam ‘Oudenaarde’ herinnert nog steeds aan de plaats die toen werd gekozen. (Aard betekent een verhevenheid bij een rivier).³

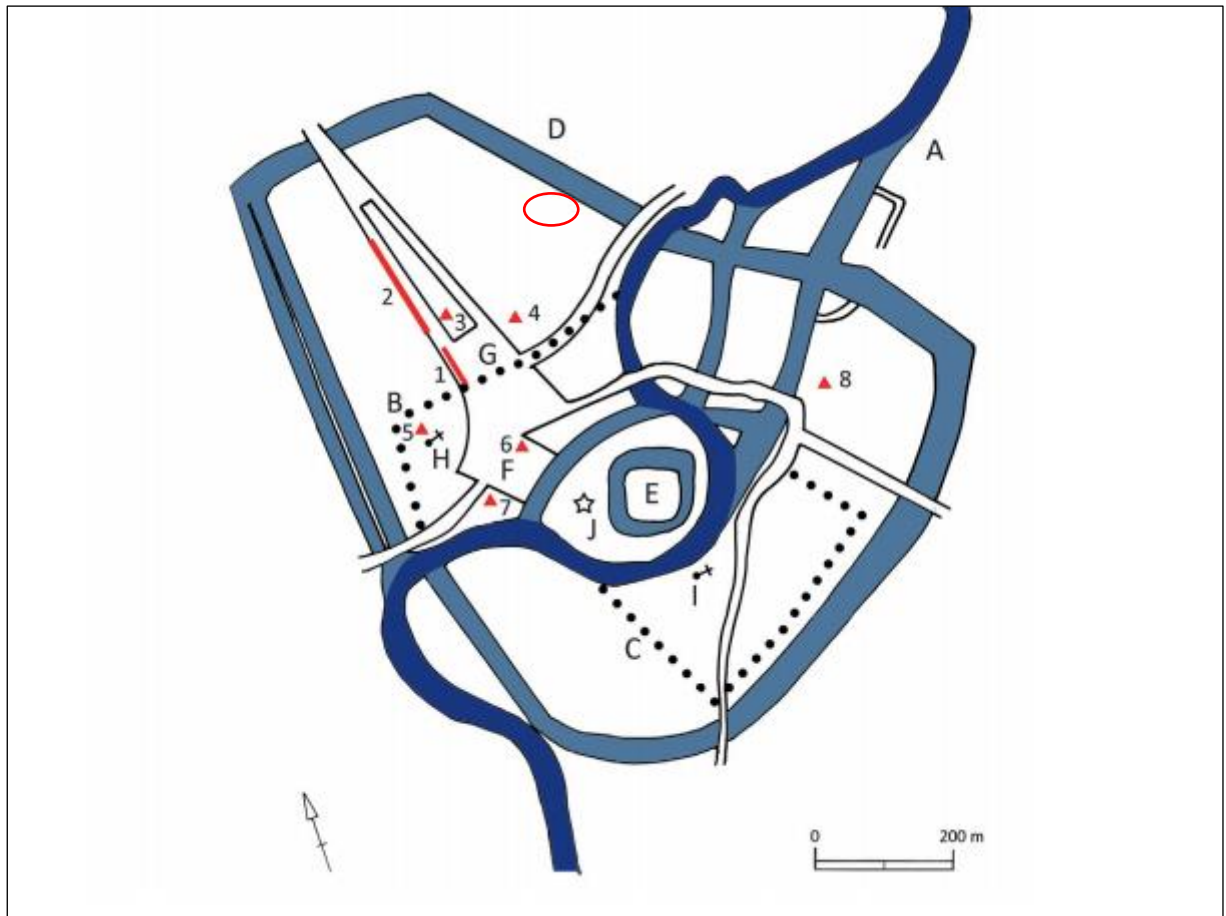
De oudste stedelijke kern ontwikkelde zich ten noordwesten van de in de 11de eeuw gestichte burcht, gelegen binnen de door de Burchtschelde afgesneden Scheldebocht. De vermelding van de term oppidum in teksten uit 1127 en 1155 wijst erop dat de handelsnederzetting dan als versterkt moet geweest zijn. Deze vermoedelijke eerste nederzetting is op Figuur 13 aangeduid met een stippellijn. Het plangebied situeert zich buiten de kern van de

Bij de uitbreiding van Oudenaarde werd de Grote Markt aangelegd. Er zijn geen historische gegevens gekend over de aanleg van de tweede stadsomwalling. Desalniettemin wordt ze wel

³ Callebout, De Groote, Ameels, 2012, p. 23.

vermeld in een verslag over de grote stadsbrand van 1279.⁴ Dit impliceert dat het plangebied vermoedelijk in de periode tweede helft 12^e eeuw - eerste helft 13^e eeuw binnen de bebouwde stadskern van Oudenaarde kwam te liggen.

Figuur 13: Algemene situeringskaart van Oudenaarde naar Van Deventer, 16de eeuw, projectgebied bij benadering aangeduid met rode contour. (Bron: Callebout, D., De Groote, K. & Ameels, V., 2012, p.22.)

Algemene geschiedenis van Oudenaarde

De gunstige ligging van Oudenaarde aan de Schelde stimuleerde de handelsactiviteit en de ontwikkeling van een nederzetting op beide oevers tot een stedelijk gebied. Oudenaarde is ontstaan na de teloorgang van de vroegmiddeleeuwse *portus* Enname, als een nieuwe nederzetting stroomopwaarts op de Schelde, op de plaats waar de graaf van Vlaanderen tussen 1000 en 1030 een burcht had gebouwd.

Het uitzicht van de middeleeuwse stad werd in belangrijke mate bepaald door het religieuze leven. Sedert de 13de eeuw waren in de stad een groot aantal kloostergemeenschappen gevestigd. In de 13de eeuw werd - samen met een belfort en lakenhal - een groot rechthoekig marktplaats aangelegd, waarop de voornaamste straten uitkwamen die naar de vroegere stadspoorten voeren. De kleine stad verrijkte aanzienlijk door een bloeiende lakennijverheid, tapijndindustrie en zilversmeedkunst.

In 1667 valt Lodewijk XIV Vlaanderen binnen. Frankrijk behoudt Oudenaarde ook na het Verdrag van Aken (1668) waarna Vauban de opdracht gaf om de versterkingen van Oudenaarde aan te passen. De gewijzigde stadsversterkingen zijn duidelijk waarneembaar op de histoisch-

⁴ Callebout, De Groote, Ameels, 2012, pp. 28-31

cartografische bronnen (cfr. infr. 1.4.2.2). De Frans-Spaanse oorlog breekt opnieuw uit in 1683. Oudenaarde werd stevig getroffen door beschietingen en bombardementen. Meer dan de helft van de huizen en kerken werd in as gelegd.

Aan het eind van de 18de eeuw verloor Oudenaarde haar uitzicht van versterkte stad. In 1782 werden de vesten verkocht op bevel van Jozef II, met verplichting tot afbreken en opvullen. Ook het Kasteel van Pamele werd in dit jaar gesloopt. De ingerichte burgerhuizen met empiregevels getuigen van materiële welstand in de Franse en Hollandse periode. Karakteristiek voor deze periode zijn de bepleisterde neoclassicistische lijstgevels die werden opgetrokken voor 16de en 17de -eeuwse woningen. De stad kende een industriële opbloei in de 19de eeuw. Deze was gekenmerkt door een grote concentratie van kleine bedrijfjes en handelsnijverheid in de gehele oude stadskern. De grote bedrijven waren voornamelijk ingeplant aan de waterwegen.⁵

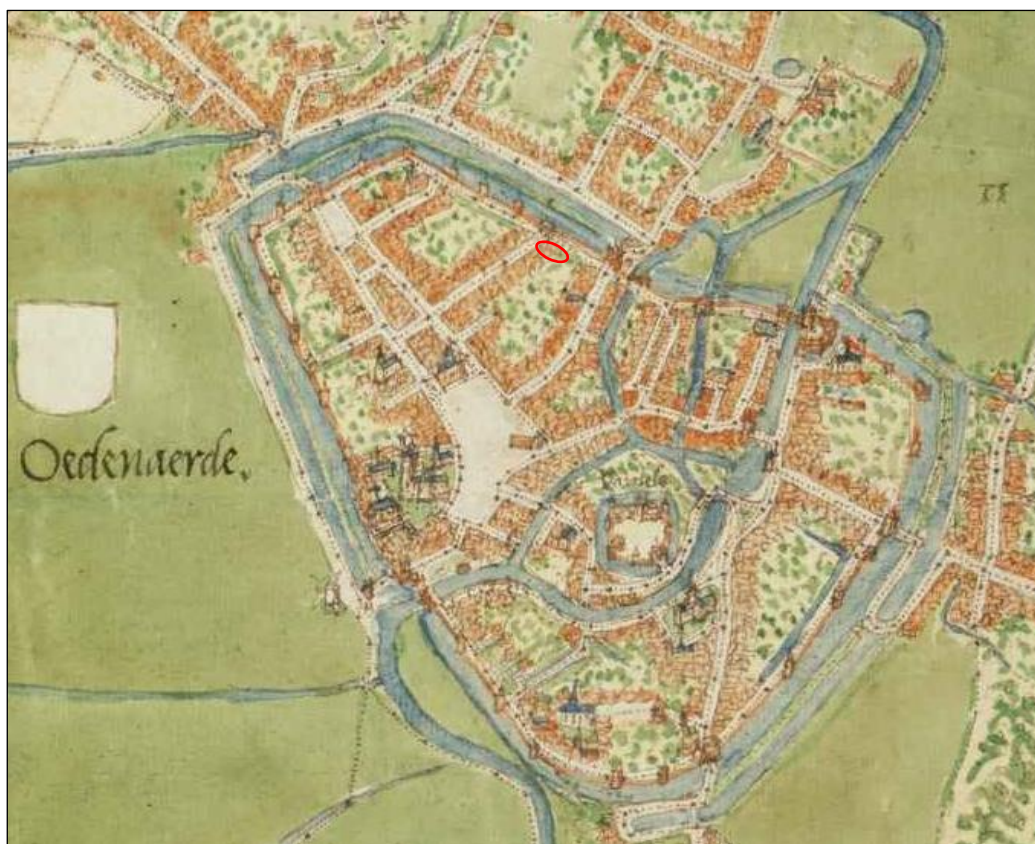
⁵ Agentschap Onroerend Erfgoed 2016: Oudenaarde, Inventaris Onroerend Erfgoed [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/121247> (geraadpleegd op 1 december 2016).

1.4.2.2 Archeologische indicatoren en cartografische bronnen

De Deventerkaart geeft reeds duidelijk bebouwing weer binnen de contour van het plangebied. Het verloop van de Kattestraat en Woeker is reeds duidelijk waarneembaar. De oostzijde van de straat is tot het derde kwart van de 19^e eeuw ingenomen door de stadsvesten. Het plangebied situeert zich binnen de historische stadskern.

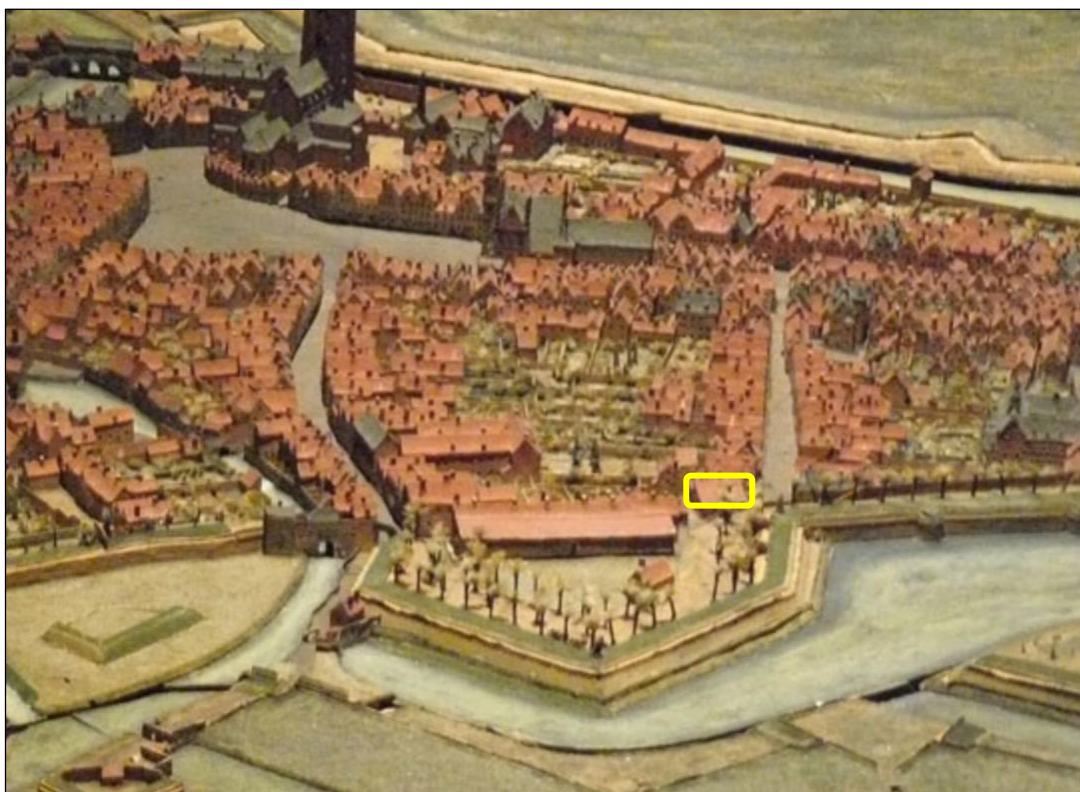
Op de Sanderuskaart is de Kattestraat niet doorgetrokken tot aan de stadsvesten, allicht is dit te wijten aan een onnauwkeurigheid binnen de kaart. Op de Maquette van Nézot is duidelijk te zien dat het plangebied bebouwd is. Het verloop van Woeker en Kattestraat is duidelijk waarneembaar. De Ferrariskaart geeft een beeld weer van bebouwing aan de straatzijden met een centrale binnentuin. De Atlas der Buurtwegen karteert een tweestel van woningen in L-configuratie. Deze gebouwen zijn tevens weergegeven op de topografische kaarten van 1884 en 1910.

Figuur 14: Projectgebied weergegeven op de Deventerkaart, ca. 1560 (Bron: Geopunt).

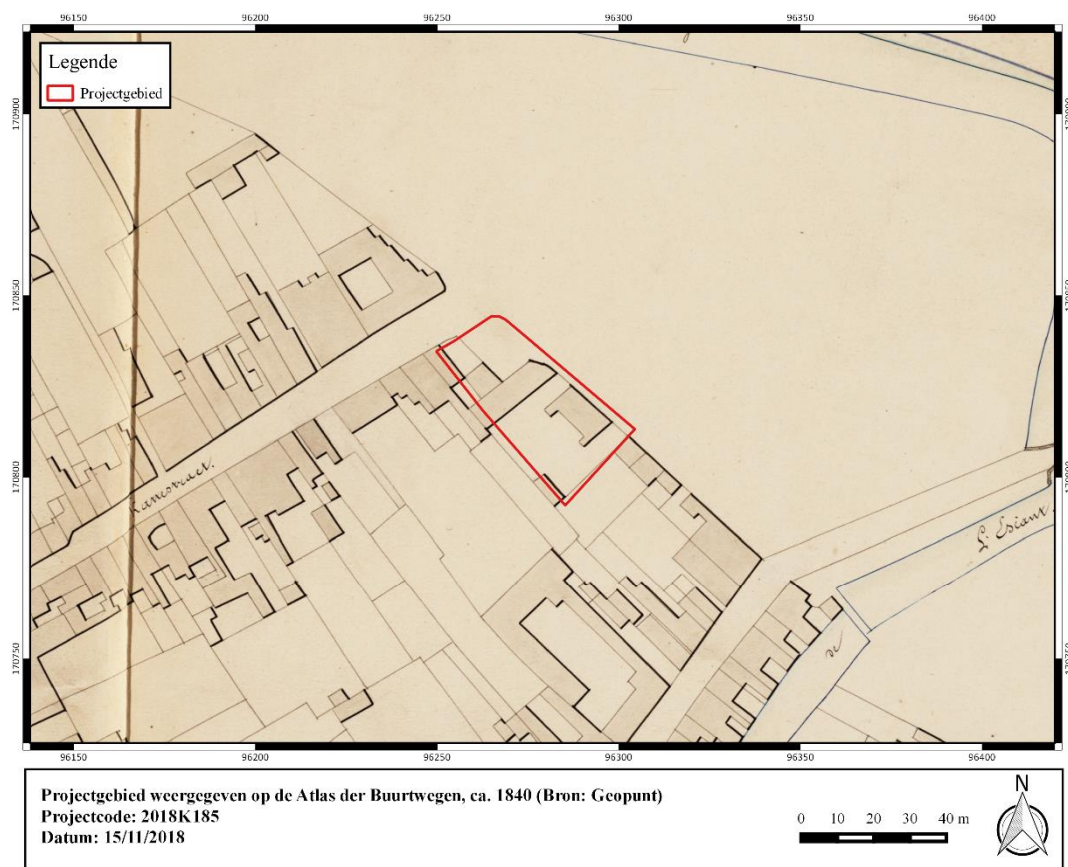
Figuur 15: Projectgebied weergegeven op de Sanderuskaart, ca. 1640 (Bron: Universiteitsbibliotheek Gent).

Figuur 16: Projectgebied bij benadering weergegeven op de maquette van Nézot, 1748-1752 (bron: web.archive.org/web/le-petit-bruges.be/maquette_nezot.html)

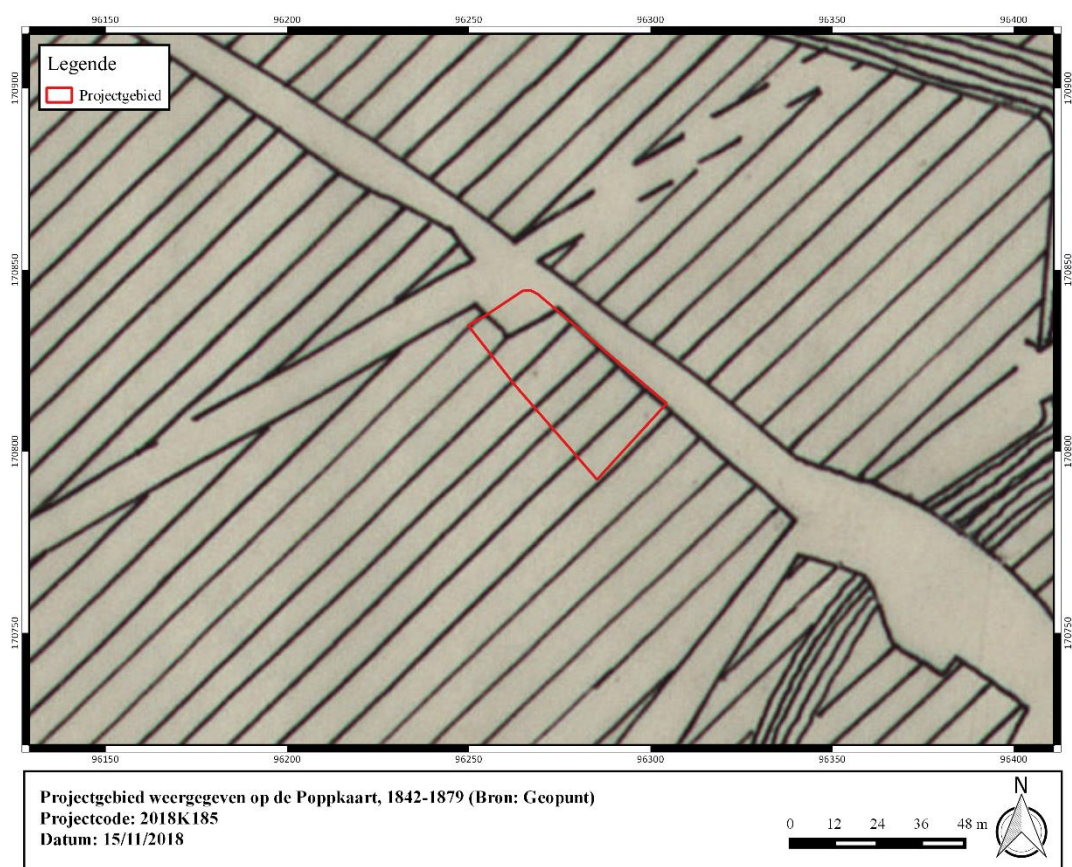

Figuur 17: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt).

Figuur 18: Projectgebied weergegeven op de Atlas der Buurtwegen, ca. 1840 (Bron: Geopunt).

Figuur 19: Projectgebied weergegeven op de Poppkaart, 1842-1879 (Bron: Geopunt).

Figuur 20: Topografische kaart van 1884 (Bron: Cartesius).

Figuur 21: Topografische kaart van 1910 (Bron: Cartesius).

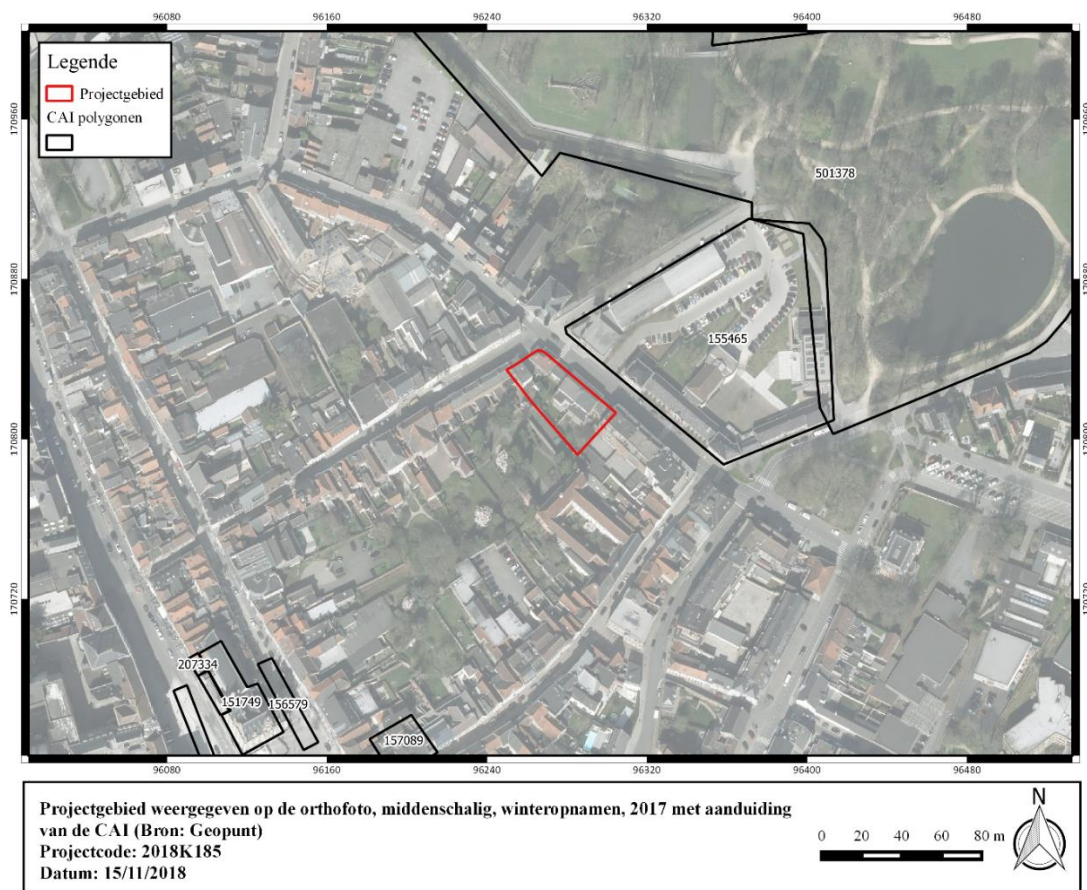
1.4.2.3 Overzicht van de gekende archeologische waarden

Binnen de contour van het plangebied zijn geen archeologische waarden gekend.

Precies ten oosten van het plangebied is in 1994 een opgraving uitgevoerd aan de muziekschool te Oudenaarde. De plaats is gesitueerd in de noordoostelijke vestinggordel van de stad, bij de Einapoort. Het oudste niveau bestond uit een 10 cm dikke humeuze laag met daarop een kleiig pakket van 40 cm. In dit laatste niveau werd zes houtstructuren aangetroffen, waarvan de breedte tussen 1,30 meter en 3,50 meter schommelde. De houtstructuren en het kleipakket zijn door een 2 meter hoge walvormige opwerping afgedekt. De schaarse aardewerkvondsten lijken te dateren uit de tweede helft van de 14^e en de eerste helft van de 15^e eeuw. Het lijkt aannemelijk dat het om een bastionering gaat die in het laatste kwart van de 16^e eeuw ter verdediging werd aangelegd. Tegen de opwerping liggen puinlagen met vondstmateriaal uit de 16^e en de 17^e eeuw.⁶

Deze nivellering van het terrein is allicht in verband te brengen met de Vaubanversterking. Tevens zou hij een loopveld van de ijzertijd gelokaliseerd zijn. Het huidige plangebied situeert zich desalniettemin integraal buiten de vesten.

Overige vondsten binnen de stadskern van Oudenaarde wijzen op bewoning vanaf de middeleeuwen. Ca. 300 meter ten zuiden van het plangebied werd tevens een Romeins grafmonument gelokaliseerd.

Figuur 22: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2017 met aanduiding van de CAI-polygonen (Bron: Geopunt).

⁶ Archaeologia Mediaevalis 18, 1995. Pp 16-17.

151749	Opgraving (1993, 2010); NK: 15 meter Middeleeuwen: kelder Late middeleeuwen: stadhuis Nieuwe tijd: postmiddeleeuwse afvalput Onbepaald: stadhuis Bron: rommelmans R. & Acke B. 2010, Archeologisch en muurarcheologisch onderzoek stadhuis Oudenaarde (prov. Oost-Vlaanderen). Basisrapport - december 2010, Group Monument, Afdeling archeologie Rapport 2010/07.
155465	Opgraving (1995); NK: 15 meter Ijzertijd: landbouwniveau Middeleeuwen: grondvesten van deel van een poort van de middeleeuwse stadsomwalling 17de eeuw: restanten van de 17de-eeuwse Vaubanversterking Bron: De Groote K., IAP Opgravingen en waarnemingen verricht door de Buitendienst Oost-Vlaanderen, tussen 1990 en 1999, uitgezonderd de abdij site van Ename.
156579	Controle van werken (1995); NK: 150 meter Late middeleeuwen: ophogingslagen die duidelijk verband houden met de aanleg van de grote markt en de uitbreiding van de Oudenaardse stadsomwallingen. Bron: De Groote K. 2008, Middeleeuws aardewerk in Vlaanderen. Techniek, typologie, chronologie en evolutie van het gebruiksgoed in de regio Oudenaarde in de volle en late middeleeuwen (10de-16de eeuw), Relicta Monografieën 1, Brussel.
157089	Toevalsvondst (1952); NK: 15 meter Romeinse tijd: grafstructuur - funderingen van een Romeins grafmonument; schedel werd teruggevonden; aardewerkfragmenten (o.a. terra sigillata en terra nigra), glas
207334	Opgraving (2007); NK: 15 meter Late middeleeuwen: Mogelijk resten van een smidse. Kuilen met 15e eeuwse vulling met fragmenten maliënkolder en bewapening, in combinatie met veel steenkool.
501378	Mechanische prospectie (2010); NK: 150 meter Middeleeuwen: ploeglaag

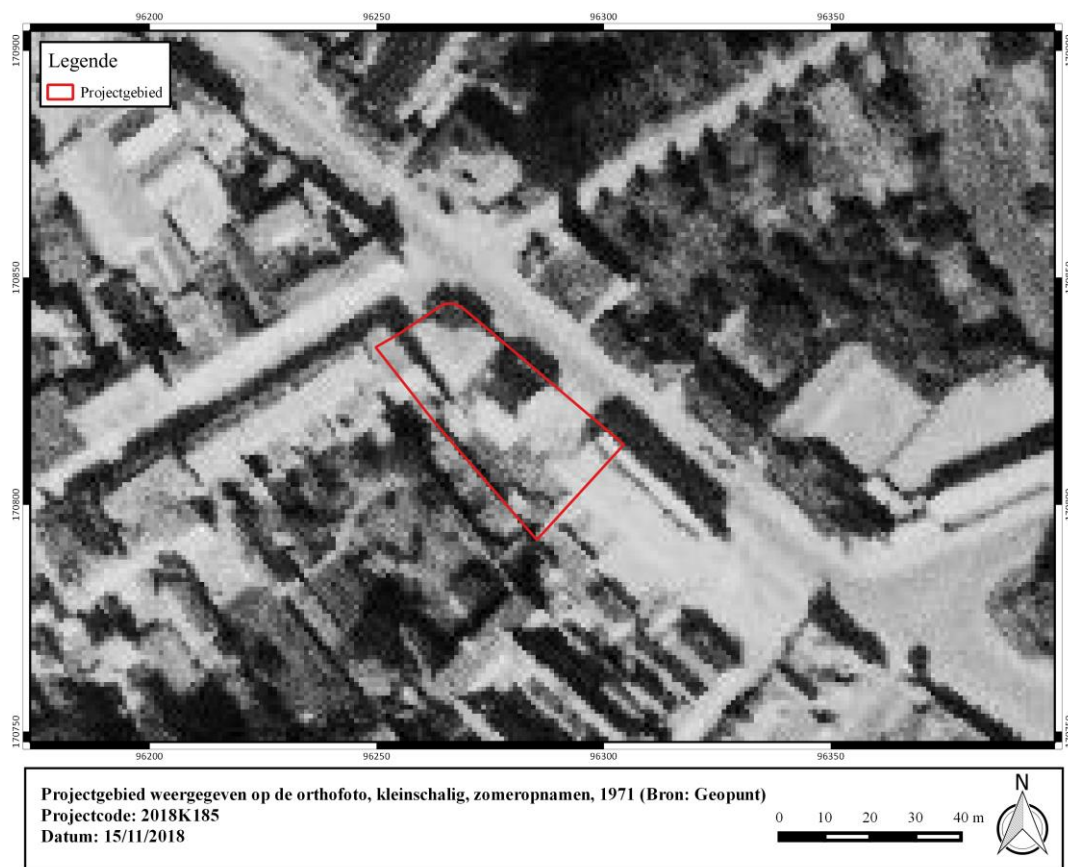
	17de eeuw: restanten Vaubanversterking van rond 1670 19de eeuw: kasteel + park met vijver Nieuwe tijd: Profiel van de oude vestinggracht. Bron: Taelman E., Vanholme N., Cherreté B. 2013: Oudenaarde Liedtspark. Archeologisch onderzoek. Februari 2010 & juli 2012, Solva Rapoort 32, Erpe-Mere.& Verhaeghe E., 1997, Geschiedenis van het Oudenaards Liedtsdomein, het Liedtskasteel en zijn bewoners, HGOK, deel 37, pp. 107-122
--	--

1.4.2.4 Huidige gebruik en verstoringen

De orthofotosequentie geeft een beperkte evolutie weer in het bodemgebruik binnen de contour van het plangebied.

De orthofoto van 1971 heeft een beperkte zichtbaarheid. De bebouwing lijkt desalniettemin minder omvangrijk dan op heden.

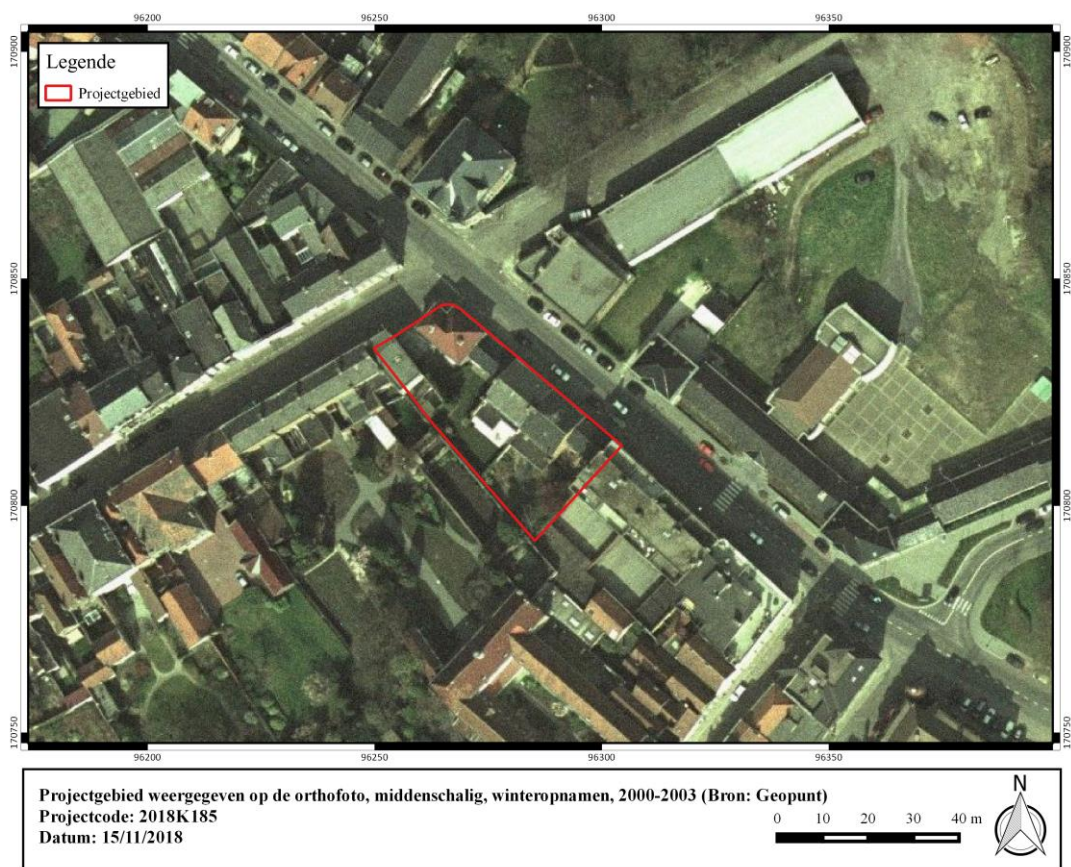
Thans is ca. 770 m² van het terrein bebouwd. De contour van deze bebouwing komt niet overeen met deze weergegeven op de topografische kaart van 1910, wat impliceert dat de bebouwing dateert uit de 20^e eeuw. De aaneengesloten huizenrij situeert zich langsheen de straatzijden van de Kattestraat en Woeker. Aansluitend bij de bebouwing zijn een aantal verharde achterkoertjes waar te nemen. Het overige deel van het terrein wordt ingenomen door stadstuinen met verspreide vegetatie in de vorm van gras, struiken en bomen.

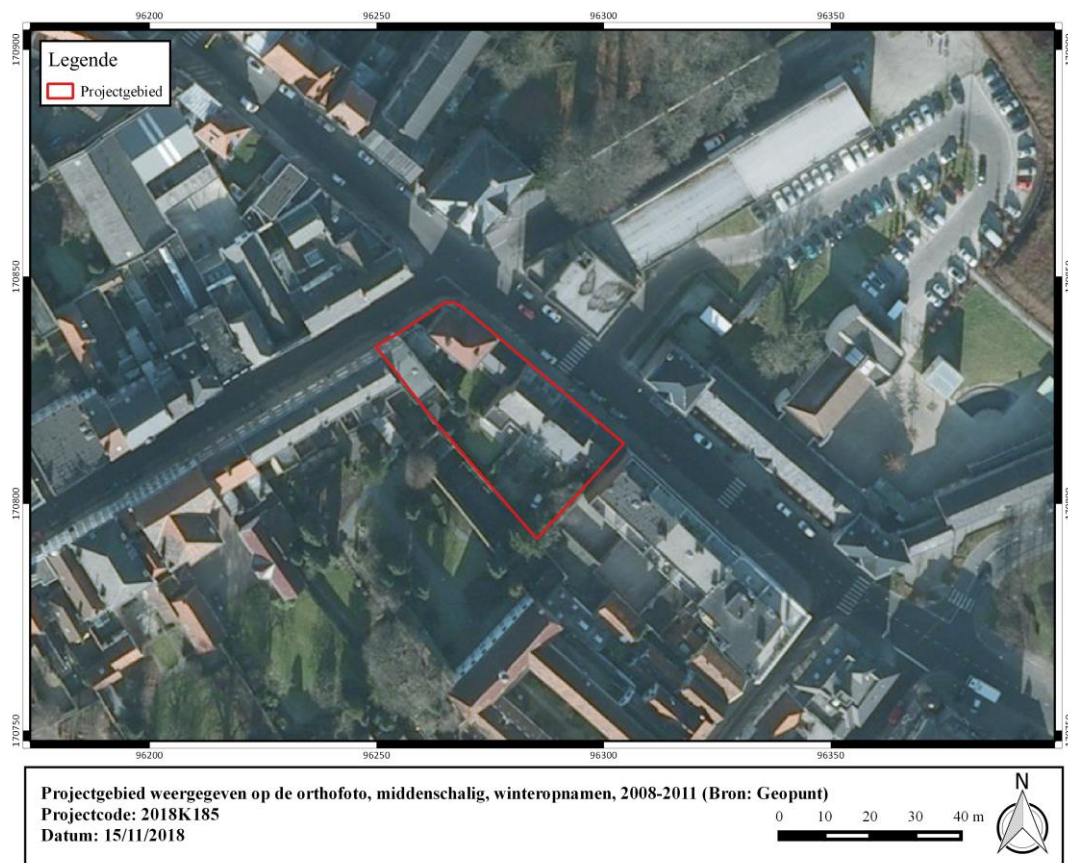
Figuur 23: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1971 (Bron: Geopunt).

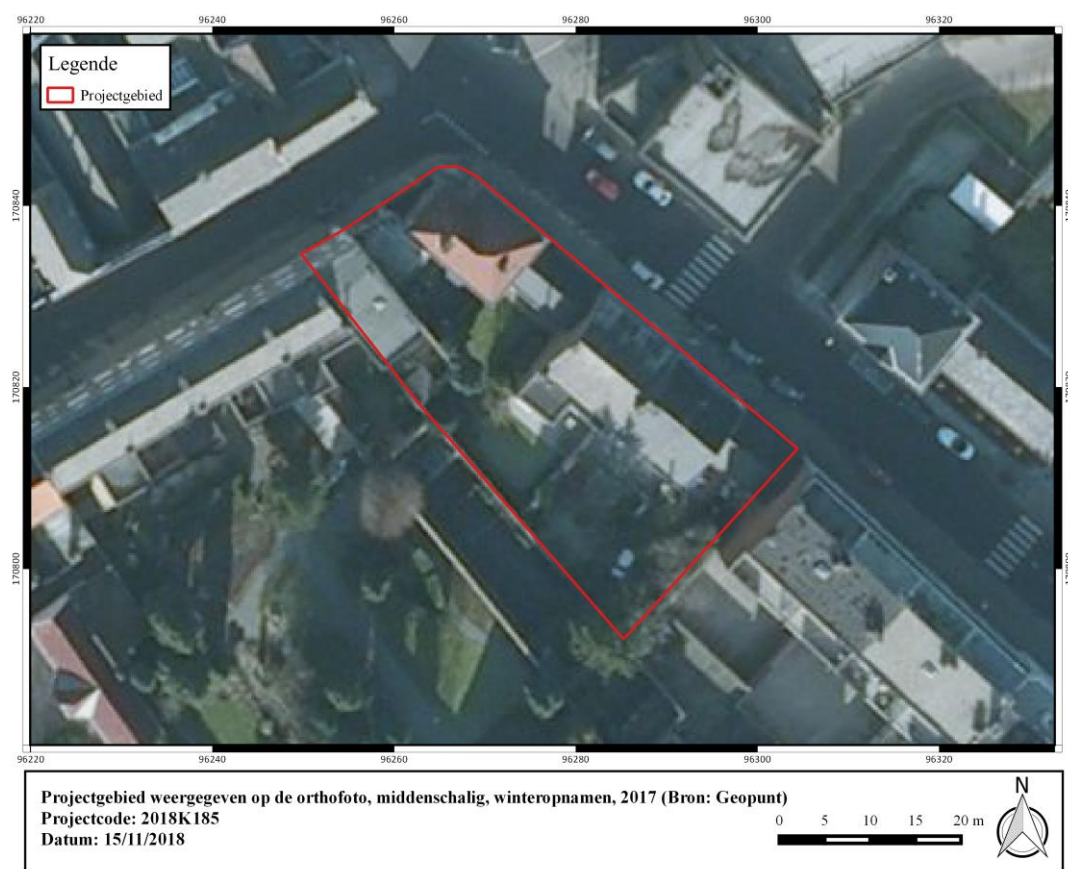
Figuur 24: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1979-1990 (Bron: Geopunt).

Figuur 25: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2000-2003 (Bron: Geopunt).

Figuur 26: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2008-2011 (Bron: Geopunt).

Figuur 27: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2017 (Bron: Geopunt).

1.5 Synthese

De opdrachtgever plant de realisatie van een nieuwbouwproject op de hoek van de Kattestraat en Woeker. Hiertoe wordt de bestaande bebouwing integraal gesloopt. Het terrein wordt volledig onderkelderd tot een diepte van 3.35 m TAW excl. vloerplaat. De totale oppervlakte van het projectgebied bedraagt ca. 1264 m².

Landschappelijk is het plangebied gelegen in de brede alluviale vlakte van de Scheldevallei, die zich scherp aftekent tegen de zuidelijk gelegen Vlaamse Ardennen. Het plangebied zelf situeert zich op een hoogte van 13.0 – 13.4 m TAW. De Tertiair Geologische Kaart karteert het plangebied deels ter hoogte van het Lid van Moen, deels ter hoogte van het Lid van Saint-Maur. Tevens is het projectgebied gelegen in het Quartair Type 3a dat bestaat uit fluviatiele afzettingen van het holocene die rusten op fluviatiele afzettingen van het laat pleistoceen.

De oudste stedelijke kern van Oudenaarde ontwikkelde zich ten noordwesten van de in de 11^e eeuw gestichte burcht. Bij de middeleeuwse uitbreiding van de stad werd de Grote Markt aangelegd. Er zijn geen gegevens gekend over de aanleg van de tweede stadsomwalling. Deze wordt wel vermeld in een verslag over de grote stadsbrand van 1279 wat dus een terminus ante quem is. Dit impliceert dat het plangebied vermoedelijk in de periode tweede helft 12e eeuw - eerste helft 13e eeuw binnen de stadsversterking van Oudenaarde kwam te liggen. Op de Deventerkaart is reeds duidelijk bebouwing waar te nemen binnen de contour van het plangebied. Het verloop van de Kattestraat en Woeker is reeds aanwezig. Op de maquette van Nézot is het plangebied bebouwd. De Ferrariskaart geeft een beeld weer van bebouwing aan de straatzijden met een centrale binnentuin. De Atlas der Buurtwegen karteert een tweestel van woningen in L-configuratie. Deze gebouwen zijn tevens weergegeven op de topografische kaarten van 1884 en 1910.

Archeologische vondsten in het centrum van Oudenaarde wijzen op menselijke bewoning vanaf de Volle middeleeuwen. Ca. 300 meter ten zuiden van het plangebied is een Romeinse funeraire structuur gelokaliseerd. Precies ten westen van het plangebied zijn bij een opgraving resten van de laatmiddeleeuwse versterking en de Vauban-versterking gelokaliseerd, wat de ligging van het projectgebied nabij de stadsvesten bevestigt.

Thans is ca. 770 m² van het terrein bebouwd. De contour van deze bebouwing komt niet overeen met deze weergegeven op de topografische kaart van 1910, wat impliceert dat de bebouwing vermoedelijk dateert uit de 20^e eeuw. De huidige aaneengesloten huizenrij situeert zich langs de straatzijden van de Kattestraat en Woeker. Aansluitend bij de bebouwing zijn een aantal verharde achterkoertjes waar te nemen. Het overige deel van het terrein wordt ingenomen door stadstuinen met verspreide vegetatie in de vorm van gras, struiken en bomen. De mate van onderkeldering van het gebouwenbestand is niet gekend.

Uit het bureauonderzoek kan een aanzienlijke trefkans op archeologische resten afgeleid worden, voornamelijk bewoningssporen vanaf de volle middeleeuwen. Daarom zijn verdere onderzoeksdaden noodzakelijk.

2 Bibliografie

Agentschap Onroerend Erfgoed 2019

AGIV

Callebout, D., De Groote, K. & Ameels, V. 2012: Het ontstaan van de stad: een moeizaam verhaal. In: TRIO P., CASTELAIN R., VAN KERKHOVEN G. & DE SMET M. (red.), Tijd voor Oudenaarde, Museum Oudenaarde en de Vlaamse Ardennen, Oudenaarde, 17-32.

DOV Vlaanderen

Geoportaal

Geopunt

Van Ranst, E. & Sys, C. 2000. Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen. Universiteit Gent.

